

nes pa je manj kot 5% aktivnega prebivalstva. S tem je prišlo do premika v vrsti dejavnosti. Močno se je razvila kovinska in lesnopredelovalna industrija. Industrializacija je prinesla tudi temeljno spremembo v razmerju med spoloma in je ženskam omogočila enakopravnejši položaj doma in na delu. Dostopnost gozda, vodna energija in številne žage, ki so nastale že v 19. stoletju, so bile odlična osnova za intenzivno lesnopredelovalno industrijo med obema vojnoma. Iz teh je po nacionalizaciji v prvih povojnih letih nastalo podjetje Javor, ki se je razvilo v enega pomembnih dejavnikov gospodarskega in socialnega razvoja, predvsem v sami Pivki in okolici. V gospodarskem pogledu se je Javor prebil med glavne akterje na področju predelave lesa in pohištvene industrije v tedanji Jugoslaviji. Hkrati pa je Javor, tako kot večina drugih podjetij v času socializma, skrbel za vse ravni življenja »delavskega razreda« in skušal dvigniti njihov življenjski standard, ne le na delovnem mestu (npr. z urejeno prehrano v delavski menzi ali z obratnim zdravnikom in skrbjo za zdravje na delovnem mestu), temveč tudi zunaj njega, npr. s skrbjo za počitniške domove, ipd.

Posebno vlogo je dobila tudi že prej omenjena kovinsko-predelovalna industrija. Podjetje LIV je nastalo iz majhnega Kovinskega podjetja, livarne, a je našlo dovolj proizvodnih in tržnih niš (npr. sesalniki, ...), s katerimi se je število zaposlenih v zadnjih petdesetih letih od nekaj deset povečalo na tisoč; do danes je ohranilo delo več kot 800 zaposlenih. Podjetja Nanos, Perutninski kombinat Pivka, Javor, LIV idr. s tega območja so postala pomemben dejavnik v razvoju slovenskega gospodarstva.

V času osamosvojitve Slovenije ne moremo mimo pomembnih dogodkov na tem območju. Dne 26. junija 1991 so se na podlagi ukaza poveljnika reškega korpusa iz vojašnic v Pivki in Ilirski Bistrici proti slovensko-italijanski meji odpravile jugoslovanske oklepne enote. Spremljali so jih teritorialci z milico in jim skupaj s prebivalci na cestah postavljali ovire. Dobili so navodila, naj se izognejo sporom in naj sile ne uporabijo prvi. Kljub težavam so enote JLA bolj ali manj uspešno uresničile ukaz in zasedle več mejnih prehodov. V naslednjih dneh je prišlo do več incidentov (npr. zaseg radijske postaje civilne zaščite v Pivki), napadov (raketiranje oddajnika na Nanosu, ki ga je JLA poskušala osvojiti tudi s pehoto) in oboroženih spopadov (na barikadi v Pivki), padla pa je tudi prva civilna žrtev, doma iz Košanske doline.

Postojna je v zadnjem stoletju kot mesto in v zadnjih stoletjih kot upravno središče spreminjala svoje vloge: od osrednje, ki jo je imela kot sedež okrajnega glavarstva, do obrobne, mejne pod Italijo, ko je postala vojaško-strateško pomembna, do različnih oblik po vojni, sedeža okraja, širše občine (skupaj s Pivko) in današnje občine s skoraj 15.000 prebivalci.

Opozoriti moramo še na to, da so demografsko območje zelo prizadela izseljevanja v Ameriko pred

prvo svetovno vojno, med obema vojnoma izseljevanje Slovencev v Jugoslavijo in internacija Slovencev v južno Italijo. Na drugi strani pa je pomembno priseljevanje Italijanov iz osrednje Italije na to območje. Po drugi svetovni vojni je bilo nekaj izseljencev v zahodnoevropske države, priselili so se številni delavci iz drugih jugoslovanskih republik in veliko vojaškega kadra jugoslovanske vojske, kar je Postojni dajalo poseben značaj. Z vse večjo stanovanjsko in trgovsko ponudbo in z ugodnim dostopom do večjih središč (Ljubljana, Trst, Gorica) je Postojna dandanes ohranila in okrepila svojo nekdanjo vlogo, vlogo mesta na prehodu.

Knjiga *Postojna: Upravno in Gospodarsko središče* nam ponuja veliko zanimivega branja, razumljivega vsakomur, s številnimi informacijami in obširnimi pogledom na mesto in njegovo široko zaledje. Kot zanimivost pa je v veliki meri prvič objavljeno ilustrativno gradivo Notranjskega muzeja, ki pa seveda brez besed, samo priča o bogastvu kulturnega spomina.

Dejvid Tratnik

Quaderni Giuliani di Storia XXIX/2008, št. 1–2

Quaderni giuliani di storia, ki jih izdaja Deputazione di Storia Patria per la Venezia Giulia, izhajajo vse od leta 1980. V letu 2008 sta pod skrbnim uredništvom Silvana Cavazze izšli dve številki, ki posredujeta več izvornih znanstvenih člankov, pomembnih tudi za slovensko zgodovino. V prvi številki, in sicer v obsežnem prispevku *Politica e organizzazione dell'istruzione nelle Province Illiriche dagli »studi sublimi« alle scuole garde enfans*, je Gianfranco Hofer temeljito predstavil šolski sistem v času Ilirskih provinc in njegove temeljne značilnosti (centralizacijo, laičnost itd.). Gloriana Brizzi je v članku *Gorizia. Edilizia eclettica tra '800 e '900* orisala arhitekturne pridobitve Gorice v drugi polovici 19. in v prvih desetletjih 20. stoletja. Članek *Johann Weichard Valvasor* Marie Bidovec pa italijansko javnost izčrpno seznanja o pomenu dela Janeza Vajkarda Valvasorja in vključuje tudi najnovejše ugotovitve o življenju kranjskega polihistorja, ki jih je obelodanil Boris Golec.

V drugi številki je pet prispevkov, posvečenih življenju in delu zgodovinarja Ernesta Sestana (1898–1986), pri čemer je za slovensko javnost pomemben zlasti članek Giuseppeja Trebbija *A sessant'anni dalla pubblicazione della Venezia Giulia di Sestan*. V njem je avtor obravnaval ne le omenjeno delo, v katerem je Sestan orisal kulturno in »etnično«

